

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Serbările comemorative dela Rășinari

50 de ani dela moartea marelui ierarh Anastasie Andrei Șaguna

Șaguna arhiepiscop și Mitropolit al Românilor ortodocși din Ardeal și Ungaria

„Invățătură bisericească și profană; cultură vastă, câștigată în atâția ani lungi de călugărie harnică și trează; spirit de jertfă, din care au răsărit, spre binele neamului și bisericii noastre, roade atât de îmbelșugate; fapte și îndrumări culturale de-o epocală importanță, și ideal înaintate, cum la puțină dintre contemporani se vor găsi — toate acestea într-o armonioasă îmbrățișare constituie individualitatea lui Șaguna”.

Dr. Ioan Lupăș.

Strămoșii Bibliei

de ALEXANDRU KEESZTURY

Gândirea omenescă cuprinde în sine două fundamentale atitudini în fața lumii, cari stau față în față într-o veșnică opoziție și într-o necontenită ceartă: una primește universul așa cum ne este dat, fără a-i mai căuta originile, liniștindu-se cu gândul, că soarta omului e subordonată miilor de împrejurări diferite; cealaltă năzuiește cu orice preț spre o mai adâncă pătrundere a universului, dorind să pună în slujba omului forțele elementare ale naturii, folosind orice împrejurare ca să critice alcătuirea lumii — atât de bogată în fructe. Una stă liniștită în fața morții, gura ei nu rostește cuvânt de răsvărire: „așa trebuie să fie”; cealaltă caută după surori aducătoare de întinerire și astfel să scuture jugul celei mai mari și mai neînduplecate legi: nimicirea. Una animă spiritul religios, cealaltă pe cel științific.

Lupta aceasta nu e de dată recentă, a început demult, se poate spune, că există deodată cu ființarea omului pe pământ. Ea a ajuns la expresie încă din cele mai vechi timpuri, ale așa ziselor religii primitive; luată în întregul ei bunătatea, orânduiala, prietenia se află — și în sufletul celui mai primitiv om — în luptă cu răul primordial, cu anarhia și cu nepăsarea; ba chiar credința, că această luptă — dată fiind egalitatea forțelor opuse — nu duce la un rezultat definitiv, este de origine mai veche.

Concepția religioasă dualistă o întâlnim pentru întâia oară la străvechii locuitori ai Indiei — de origine arycă — și încă într-o formă mult mai hotărâtă decât în cosmogonia iudaică și creștină. Se poate vedea, în general, că toată cosmogonia biblică nu este o plămădire originală, ci că a fost împrumutată dela acele popoare răsăritene (după toate probabilitățile aryce), cu cari Indii aveau legături comerciale. Această afirmație este îndreptățită și de faptul, că din religiile aryce, bazate pe principii dualistice, s'a dezvoltat — prin *Buddha* — o religie nivelatoare, mult asemănătoare cu religia dragostei lui Crist, născută din străduințele imperialiste ale lui Moise. La același rezultat nu putea duce însă decât același proces. Ar fi greu de arătat precis relațiile istorice și culturale, cari au adus această ideologie pe tărâmurile apusene ai Asiei Mici, un singur lucru pare probabil, că la Iudei a ajuns încă înaintea strămutării lor în Egipt, totodată și la popoarele îngrămadite în pusturile nordice ale Arabiei.

Insemnările ieroglice egiptene cunosc încă din veacul al IV-lea a. Ch. numele unor popoare: *aama* și *herusan*, cari par a fi strămoșii seminiților *amelecilor* și *midianților*. Pentru contactul seminiților cu arycii vorbește și faptul, că idolatria la popoarele semite a păstrat aproape aceleasi forme, pe cari le întâlnim la locuitorii primitivi ai tărâmurilor etnografice indice și zelandeze, iar religia siriană crede chiar într-un Dumnezeu unic, pe când ele vorbesc înă de pietre sfinte (bethel) și își cioplesc idoli (theraphim).

După preotul *Sanchouniathon* fenicianii își inchipuesc crearea lumii astfel: „La început a fost negura (bohu) și spiritul plutoa deasupra ei. Spiritul s'a îndrăgostit de sine însuși și din aceasta s'a născut dorința. Dorința este principiu creator: spiritul și negura (haosul) s'au împreunat și astfel s'a ivit materia, mlaștina (mot), care este părintele tuturor lucrurilor. Mlaștina avea forma oului, din ea s'a născut soarele, luna, stelele și celelalte corpuri cerești; ființele înțelegătoare au fost trezite la viață de fulger, și ele au populat apoi — ca bărbat și femeie — întreg cuprinsul mării”. (După traducerea lui Philon din Byblos).

Ar fi de prisos să mai accentuăm cât de asemănătoare este această concepție cosmogonică cu ceea ce își inchipui au arycii despre nașterea lumii. Faptul că atenția fenicianilor — popor de naieri mereu rătăcitori pe mare — a fost atrasă de mlaștină (la indieni: *oceanul*) se poate explica tocmai prin această ocupațiune: fantezia lor având ca punct principal de preocupare tocmai apa nenavigabilă. În schimb nu e întâmplătoare la indieni — popor locuitor de tărâmurile — cea armonizare a gândirii, întâlnită la popoarele apusene; ea e produsul unei influențe nemijlocite. Tot astfel se poate înțelege asemănarea vădită dintre dualismul zencic și indic, dezvoltat din mitologia arycă și dualismul spiritual al religiilor semite (mai târziu creștine).

Cronologic vorbind dintre cele două concepții dualiste aryce, cea a străvechilor locuitori ai Indiei e de origine mai veche. Rămășițele locuitorilor primitivi ai Indiei trăiesc astăzi în triburi mai mici sau mai mari în platoul Delhan și la poalele Himalaii. Acești *gonzi* (la drept vorbind sunt trei triburi deosebite: *kola*, *sora* și *adevărții gonda*) și alte câteva semii: *kanda*, *bhilla* și *avara* au păstrat numai în parte religia lor străbună. Religia lor cunoaște o ființă supremă (deci este destul de aproape de monoteism), care a creat zeitățile inferioare, pe om și universul. El tolerează pe lângă sine și existența unor zei mai mărunți, cu aceștia se află într-o necontenită luptă, și lupta lor însoțește, zi cu zi, viața omului. După ei ființa supremă e duală: bărbatul — *Bura-Pennu* și femeia — *Tori-Pennu*. Primul locuiește în soare și a creat din propriul său sân femeia, care înseamnă pământul. Femeia a căutat pe toate căile să împiedice pe *Bura-Pennu* în crearea omului; de patru ori a îmbrățișat acesta pământul și a creat astfel, rând pe rând, copacii și celelalte plante, peștii și animalele de apă, mai pe urmă patrupedele și zeitățile superioare — și numai a cincea oară — când a observat înșelăciunea — a isbutit să creeze pe om. *Tori-Pennu* nu s'a mulțumit însă numai cu atât; ea a sădit în om ura și toate relele câte se pot inchipui. *Bura-Pennu* și încredința omului propria lui soartă și îl puse la încercare; puținii au rezistat încercării, unii dintre aceștia au devenit zeitățile inferioare de mai târziu (în creștinism: *sfinții*), cei mai mulți însă s'au corupt. *Bura-Pennu* iartă și astăzi totul, dar *Tori-Pennu* trebuie imblânzită cu jertfe omenesci.

Mult mai târziu întâlnim ideea dualismului la zendi în Gatha, sau în sfintele cântări adăugate cărții Iazna: dușmanul statornic al lui *Ormuzd*, Dumnezeu cel bun, este *Ahriman*, care se luptă neîncetat cu vrăjmașul lui pentru putere, și, deoarece puterile lor sunt egale, lupta dintre ei rămâne pururea nehotărâtă. Lumina creată e bună, curată, desăvârșită, dar *Ahriman* răvnește să o corupă, să o întunece. Secta creștină a *manicheilor*, care susține că lupta dintre bine și rău ține dintru început și nu se va sfârși decât odată cu sfârșitul lumii, este o derivare din această primitivă religie zencică. Dealtfel chiar vechea concepție zencică trece, cu puțină vreme înainte domniei lui Alexandru cel Mare, printr-o schimbare radicală, anume: se asociază lupta dintre bine și rău cu noțiunea de timp (*Zervana*), spunând astfel că *Ormuzd* și *Ahriman* există din veșnicie și vor dăinui în veci.

(Citiți continuarea în pagina 11-a)